

Handläggare
Maria Thomelius
Telefon: 0850810312

Till
Östermalms stadsdelsnämnd
2022-11-24

Remiss av Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv

Svar på remiss av SOU 2022:38

Förvaltningens förslag till beslut

Östermalms stadsdelsnämnd godkänner förvaltningens tjänsteutlåtande och överlämnar det till kommunstyrelsen som svar på remissen.

Sammanfattning

Östermalms stadsdelsnämnd har besvarat en remiss av betänkandet *Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv*. Nämndens yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2022-11-30.

I december 2020 tillsatte regeringen en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av föräldraskapets regler om föräldraskap och överväga behov av åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldrans ansvar. Syftet var att, med utgångspunkt i barnets bästa, åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap och regler om föräldrans ansvar anpassade till olika familjekonstellationer. Uppdraget omfattade bland annat frågeställningar om hävande av föräldraskap och om personer, som inte längre är gifta eller sambor, ska kunna adoptera gemensamt eller adoptera varandras barn.

Utredningen föreslår bland annat att ett könsneutralt förädrabegrepp införs i det familjerättsliga regelverket och att grunderna för hävande av ett förädraskap ska bli tydligare och utrymmet för hävande begränsas. Vidare föreslås att socialnämnden ska bli skyldig att utreda vem som har fött ett barn om detta inte är känt eller är oklart. Utredningen föreslår också förändringar som utökar möjligheterna för adoption bland annat genom att tidigare makar och sambor föreslås kunna åstadkomma ett gemensamt förädraskap genom styvbarnsadoption. I syfte att stärka barns rätt

till sociala föräldrar och förbättra förutsättningarna för familjer där fler än två vuxna tar föräldraansvar föreslås flera åtgärder däribland införandet av en föräldrafullmakt. Fullmakten syftar till att göra det enklare för exempelvis sociala föräldrar att få en mer generell behörighet att hantera frågor som gäller barnet.

De lagändringar som presenteras i betänkande föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Förvaltningen skriver i sitt svar att man välkomnar utredningens uttalade ambition att utgå från barnets bästa. Förvaltningen delar utredningens bedömning att förslagen innebär positiva konsekvenser för barn och unga bland annat genom att barns rätt till sina föräldrar stärks, att möjlighet till adoption utökas och att regelverket blir lika för alla barn. Förvaltningen menar vidare att barnets rätt till sitt ursprung också ska gälla i de fall där en äggdonation skett. Detta uppfattas inte tydligt uttryckas i betänkandet.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner tjänsteutlåtandet och överlämnar det som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Bakgrund

Östermalms stadsdelsnämnd har av kommunstyrelsen ombetts besvara en remiss av betänkandet *Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv, SOU 2022:38*.

Övriga remissinstanser är stadsledningskontoret, socialnämnden samt stadsdelsnämnderna i Enskede-Årsta-Vantör och Skärholmen.

Nämndens yttrande ska vara kommunstyrelsen tillhanda senast 2022-11-30.

Ärendet

I december 2020 beslutade regeringen att tillsätta en särskild utredare med uppdrag att göra en översyn av föräldrabalkens regler om föräldraskap och överväga behov av åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldraansvar. Utredningens förslag har lämnats i betänkandet *Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv, SOU 2022:38*.

Utredningens syfte har varit att, med utgångspunkt i barnets bästa, åstadkomma en mer sammanhållen, könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap och regler om föräldraansvar anpassade till olika familjekonstellationer.

- hur föräldrabalkens regler om föräldraskap kan utformas för att bli mer överskådliga, enhetliga, heltäckande, könsneutrala och inkluderande samt enklare att tillämpa,
- om utrymmet att häva ett föräldraskap ska begränsas,
- om personer som inte längre är gifta eller sambor ska kunna adoptera gemensamt eller adoptera varandras barn och
- om förutsättningarna för ett barn att upprätthålla sin relation med en social förälder efter en separation eller en förälders dödsfall behöver förbättras, och om det i övrigt behöver vidtas åtgärder för att underlätta för familjer där fler än två vuxna tar föräldransvar.

De lagändringar som utredningen presenterar föreslås träda i kraft den 1 januari 2024.

Utredningens förslag

Översyn av föräldrabalkens regler om föräldraskap

Utredningens översyn av föräldrabalkens regler om föräldraskap har främst handlat om att förbättra regelverkets struktur och göra det mer överskådligt, tydligt och begripligt.

Översynen har resulterat i förslag om att ett könsneutralt föräldrabegrepp ska införas och att den oskrivna moderskapsprincipen ska lagfästas. Vidare föreslås att förhållandet mellan föräldraskap, som grundar sig på samtycke till en makes eller sambos assisterade befruktning, och föräldraskap för den som har bidragit med spermier till ett barns tillkomst ska klargöras. Utredningen föreslår även förändringar som innebär att grunderna för hävande av ett föräldraskap ska bli tydligare.

Utredningen konstaterar att rätten att få klarhet om sitt ursprung omfattar rätten att få kännedom om båda sina föräldrar. Utredningen föreslår därför att det införs en lagstadgad skyldighet för socialnämnden att försöka utreda vem som har fött ett barn om detta inte är känt eller är oklart. Om behov av en rättsgenetisk undersökning finns, och den inte kan genomföras på frivillig väg, ska domstol kunna besluta om en sådan undersökning. Detta ska också vara möjligt i mål om fastställande, eller hävande, av föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet på begäran av någon av parterna eller när det annars behövs.

Hävande av föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet

Enligt utredningen har det, i olika sammanhang, uttryckts oro för att reglerna om hävande av föräldraskap inte är förenliga med barnets bästa. Utredningen menar att det finns argument både för och emot

att begränsa utrymmet att häva ett föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet. Skälen för en begränsning bedöms väga tyngre och utredningen föreslår därför en begränsning av utrymmet att häva ett föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet. I de fall en förälder vill väcka talan om hävande av ett presumerat föräldraskap ska det ske inom tre år från barnets födelse. I de fall föräldraskapet är fastställt genom bekräftelse ska talan väckas inom tre år från fastställandet. En talan som väcks efter tidsfristens utgång får endast prövas om det finns synnerliga skäl för det.

Barn ska även fortsättningsvis ha en obegränsad rätt att väcka talan om hävande av föräldraskap. I syfte att stärka barnets rätt till självbestämmande menar utredningar att barnet, som utgångspunkt, ska föra sin egen talan i mål om hävande av föräldraskap för den förälder som inte har fött barnet. För barn som är yngre än 15 år, och det finns synnerliga skäl, ska barnets talan föras av förordnad god man. Om barnet är yngre än 15 år och motpart i ett mål om hävande av föräldraskap ska barnets talan alltid föras av en god man. Utredningens förslag innebär att barnets förmyndare, i regel den förälder som har fött barnet, inte längre ska ha rätt att föra barnets talan. Den förälder som har fött barnet ska ha en självständig rätt att väcka talan om hävande av föräldraskap med samma inskränkningar som gäller för den andra föräldern.

Behovet av ändringar i reglerna om föräldraskap i internationella situationer

Reglerna om föräldraskap i svenska förhållanden styrs av föräldraskapsbalken. I de fall anknytning finns till ett annat land styrs förhållandena mellan enskilda av den svenska internationella privat- och processrätten. Utredningen föreslår att svenska regler om föräldraskap i internationella situationer ska samlas i en ny lag. Förslaget innebär att nuvarande regler förs över i sak oförändrade till den nya lagen. Förändringar som föreslås är bland annat att lagens tillämpningsområde ska utvidgas att även omfatta frågor om föräldraskap för den som har fött barnet. Vidare föreslås att lagen ska gälla i fler situationer när frågan avser föräldraskapet för den som inte har fött barnet.

Utredningen föreslår att det fortsättningsvis inte ska ställas krav på att den kvinna som föräldraskapet avser är, eller har varit, gift eller sambo med den som har fött barnet. Lagen ska inte gälla när ett föräldraskap för den som inte har fött barnet, och inte heller har bidragit med sina spermier till barnets tillkomst, ska ersätta föräldraskapet för den som har fött barnet. Det innebär att den inte är tillämplig i frågor om föräldraskap för en tilltänkt förälder till ett barn som har tillkommit genom ett surrogatarrangemang i utlandet när denne inte har bidragit med sina spermier till barnets tillkomst.

Utökade möjligheter till adoption

Nuvarande regelverk för adoption innehåller vissa generella begränsningar av vem som får adoptera. Det är bara makar och sambor som får adoptera gemensamt och som kan åstadkomma ett gemensamt föräldraskap genom styvbarnsadoption. Vidare är det idag inte tillåtet för en make eller sambo att adoptera utan medverkan av den andra maken eller sambon.

Utredningen föreslår förändringar som utökar möjligheterna att åstadkomma ett gemensamt föräldraskap genom adoption. Tidigare makar och sambor föreslås kunna åstadkomma ett gemensamt föräldraskap genom styvbarnsadoption. Makar och sambor som är, eller har varit familjehemsföräldrar eller särskilt förordnade vårdnadshavare, ska kunna adoptera gemensamt även efter en separation. Vidare ska make eller sambo alltid ensam ska kunna adoptera ett barn som är eller har varit familjehemsplacerat hos honom eller henne. Detsamma ska gälla för ett barn som maken eller sambon är eller har varit särskilt förordnad vårdnadshavare för.

Åtgärder för familjer där fler än två vuxna tar föräldraansvar

En del i utredningens uppdrag har varit att ta ställning till om barns rätt till sociala föräldrar behöver stärkas och om förutsättningarna för familjer där fler än två vuxna tar föräldraansvar i övrigt behöver förbättras.

Utredningens förslag omfattar följande åtgärder:

- en föräldrafullmakt införs; detta avser en ny form av fullmakt som ska göra det enklare för exempelvis sociala föräldrar att få en mer generell behörighet att hantera frågor som gäller barnet,
- Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) bör få i uppdrag att genomföra informationsinsatser för att öka kunskapen om regler som inkluderar sociala föräldrar och de möjligheter som finns att på olika sätt ge sociala föräldrar ett rättsligt mandat att agera i frågor som rör barnet,
- talan om umgänge ska få väckas av en person med vilken barnet har en relation som motsvarar den mellan barn och förälder (särskild umgängespersion),
- kommunen ska sörja för att barnets vårdnadshavare och en särskild umgängespersion kan erbjudas samarbetssamtal i syfte att nå enighet i frågor som gäller umgänge och andra av barnets personliga angelägenheter, och
- bestämmelserna om vårdnad efter en förälders eller en särskilt förordnad vårdnadshavares dödsfall ska anpassas för

att möjliggöra att större hänsyn kan tas till barnets bästa i varje enskilt fall, oberoende av hur vårdnaden såg ut före dödsfallet.

Utredningens bedömning av konsekvenser med förslagen

Det är utredningens mening att de åtgärder som föreslås kommer att få positiva konsekvenser för barn och unga. Barns rätt till sina föräldrar stärks och de föräldraskapsrättsliga reglerna blir lika för alla barn. Förslagen avseende hävande av föräldraskap innebär att barnets intresse av trygghet och stabilitet i befintliga familjerelationer ges ett starkare skydd. Förslaget om utökade möjligheter till adoption innebär att fler barn ges möjlighet att befästa en befintlig familjerelation. Vidare menar utredningen att barns rätt till sociala föräldrar stärks med föreslagna förändringar.

Förslagen innebär, enligt utredningen, också positiva konsekvenser för vuxna som finns i barnets närhet, såväl rättsliga som sociala föräldrar. Flera förslag bedöms främja hbtqi-personers lika rättigheter och möjligheter. Förslagen bedöms också få positiva konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

Utredningen bedömer att förslagen får marginella eller begränsade konsekvenser för myndigheter och domstolar. Förslaget om föräldrafullmakt bedöms medföra kostnader om cirka 10 miljoner kronor för Skatteverket vilket bedöms kunna finansieras inom befintlig ram.

Utredningen menar att några av de föreslagna förändringarna, däribland avseende utredning av vem som har fött ett barn, kommer att innebära ett visst utökat åtagande för kommunerna. De bedöms innebära försumbara kostnadsökningar och tillämpning av den kommunala finansieringsprincipen är därför inte aktuell.

Ärendets beredning

Ärendet har beretts vid socialtjänstavdelningen inom Östermalms stadsdelsförvaltning.

Förvaltningens synpunkter och förslag

Förvaltningen välkomnar utredningens uttalade ambition att, i sitt uppdrag, utgå från vad som bedöms vara barnets bästa. Vidare ser förvaltningen positivt på utredningens syfte att åstadkomma en mer könsneutral och jämlik reglering om föräldraskap och ett regelverk som är anpassat till olika familjekonstellationer.

Förvaltningen delar utredningens bedömning att förslagen innebär positiva konsekvenser för barn och unga bland annat genom att barns rätt till sina föräldrar stärks, att möjlighet till adoption utökas och att regelverket blir lika för alla barn. Det är förvaltningens mening att barnets rätt till sitt ursprung även gäller vid äggdonation. Detta uppfattas inte tydligt uttryckas i betänkandet.

Förvaltningen föreslår att nämnden godkänner tjänsteutlåtandet och överlämnar det som svar på remissen till kommunstyrelsen.

Kerstin Andersson
Stadsdelsdirektör
Östermalms
stadsdelsförvaltning

Jan Rönnberg
Avdelningschef
Östermalms
stadsdelsförvaltning

Bilagor

1. Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) del 1 av 2
2. Alla tiders föräldraskap – ett stärkt skydd för barns familjeliv (SOU 2022:38) del 2 av 2

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Kerstin Andersson, Stadsdelsdirektör	2022-11-07
Jan Rönnerberg, Avdelningschef	2022-11-07